

Folkhälsomyndigheten

Remissyttrande

Mottagare
Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.hc.delning@regeringskansliet.se

Handläggare
Enheten för tobaksprevention
Janini Edvinsson

Datum
2024-08-28
Vårt ärendenummer
02108-2024
Ert ärendenummer
S2024/00726

En trygg uppväxt utan nikotin, alkohol och lustgas (SOU 2024:23)

Folkhälsomyndigheten har beretts tillfälle att inkomma med synpunkter angående rubricerade remiss.

Sammanfattning

Folkhälsomyndigheten tillstyrker i stora delar de förslag som lämnats i utredningen men föreslår vissa ändringar och lämnar kommentarer enligt nedan.

Lustgas

Folkhälsomyndigheten tillstyrker en ny lag med regler för användning av lustgas i berusningssyfte.

Folkhälsomyndigheten tillstyrker förslaget om mängdbegränsning, men förslaget bör kompletteras med krav på märkning av hur stor mängd lustgasbehållaren innehåller eller kan innehålla.

För att reglerna om ålderskontroll ska få avsedd effekt anser Folkhälsomyndigheten att de behöver justeras för att bli mer heltäckande. Därför lämnas förslag på hur dessa kan formuleras.

Folkhälsomyndigheten avstyrker förslaget om att få bemyndigande att föreskriva om ålderskontrollen. Myndigheten anser att bemyndigandet att föreskriva om egenkontrollprogram är tillräckligt.

Folkhälsomyndigheten anser att myndigheten bör ges bemyndigande att föreskriva om vilka uppgifter anmälan ska innehålla, i likhet med vad som gäller på alkohol- och tobaksområdet.

Folkhälsomyndigheten tillstyrker förslaget om krav på egenkontrollprogram, men anser inte att detta bör skickas in till myndigheten. Kravet på att utan dröjsmål anmäla ändrade uppgifter till Folkhälsomyndigheten bör vara kvar men det bör tydligare framgå att detta gäller anmälan om försäljning och inte egenkontrollprogram.

Folkhälsomyndigheten anser att en bestämmelse bör föras in i förslaget till ny lagstiftning om lustgas som ger myndigheten rätt att be länsstyrelsen alternativt kommunerna att bistå myndigheten i sin handläggning av ärenden och vid tillsyn samt kontrollköp.

Folkhälsomyndigheten tillstyrker att myndigheten ska få meddela förbud gällande den som bedriver detaljhandel med lustgas, men anser att förbudet ska få meddelas med upp till 12 månader.

Folkhälsomyndigheten anser att 4 § förslag till förordning (2026:000) om lustgas ska kompletteras så att det ska vara möjligt för myndigheten att efterskänka eller betala tillbaka avgiften helt eller delvis.

Tobak

Det bör införas en definition av företeelsen snusning som finns för rökning, det vill säga produkter som till användningssättet motsvarar snusning.

Att personal på skolan inte omfattas av förbudet om avgränsning av skoltiden bör utredas vidare med hänsyn till att det är viktigt med avnormalisering av användandet av snus och liknande produkter.

Nikotinhalten bör bestämmas till lägre än 12 milligram per gram.

Alkohol

Vad gäller utredningens förslag om att sänka tiden för när matutbudet får begränsas till ett fåtal enklare rätter från klockan 23.00 till klockan 22.00 så saknar myndigheten närmare utredning och analys både vad gäller problemets omfattning och vilka följder förslaget kan få.

Folkhälsomyndigheten anser att bemyndigandet att ta fram föreskrifter angående matkravet bör förtydligas.

Folkhälsomyndigheten tillstyrker att det införs ett förbud mot att kommersiellt främja detaljhandel och införsel av alkoholdrycker men avstyrker att myndigheten ska få tillsyn över bestämmelsen.

Folkhälsomyndigheten tillstyrker att kommunernas och länsstyrelsernas direktåtkomst till Folkhälsomyndighetens centrala register enligt alkohollagen (2010:1622) regleras men anser att även Polismyndigheten bör få direktåtkomst till registret.

Folkhälsomyndigheten föreslår en sekretessbrytande bestämmelse i alkohollagen som möjliggör att myndigheten kan överlämna information till Skatteverket och Tullverket.

Avgifter

Folkhälsomyndigheten instämmer i utredningens förslag om att myndigheten ska få ta ut avgifter för samtliga delar av sin tillsyn enligt lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter men avstyrker delar av hur förslaget är utformat.

Myndigheten föreslår en annan avgiftsmodell gentemot tillverkare, importörer och distributörer av tobak.

Folkhälsomyndigheten instämmer i utredningens förslag avseende tobaksfria nikotinprodukter att utvidga myndighetens finansiering av sin tillsyn till tillverkare, importörer och distributörer genom avgifter. Myndigheten föreslår dock att ett bemyndigande införs där det framgår att Folkhälsomyndigheten får meddela föreskrifter om storleken på avgiften och betalningen av de avgifter som avses i tillsyn.

Folkhälsomyndigheten föreslår ändring av förslaget till 4 b § i alkoholförordningen (2010:1636). Ändringsförslaget gör det möjligt för myndigheten att föreskriva om betalningssätt och så vidare eftersom detta inte är reglerat i alkohollagen eller alkoholförordningen.

Folkhälsomyndigheten föreslår även att det till alkoholförordningen läggs till en bestämmelse att om det finns särskilda skäl, får Folkhälsomyndigheten i det enskilda fallet besluta att avgiften ska sättas ned eller efterskänkas, eller betalas tillbaka helt eller delvis.

Övergångsbestämmelser

När det gäller anmälan om försäljning av lustgas anser Folkhälsomyndigheten att det behövs övergångsbestämmelser.

Folkhälsomyndighetens kommentarer

3. Lustgas

3.11 Mängdbegränsning för försäljning till privatpersoner

Myndigheten anser att det bör finnas ett krav på märkning för behållare av lustgas som omfattas av den föreslagna lagen. Kravet på märkning bör vara att det på behållaren ska anges att den innehåller lustgas samt mängden i antal gram. Det är viktigt både för näringsidkaren, som behöver veta exakt hur mycket som lämnas ut vid försäljning, och för de myndigheter som har att kontrollera införsel och försäljning.

Myndigheten har i samband med remissvaret varit i kontakt med Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) som ansvarar för följande föreskrifter: MSB:s föreskrifter om transportabla tryckbärande anordningar MSBFS 2011:3 samt MSB:s föreskrifter om aerosolbehållare MSBFS 2018:1. Vi bedömer att de behållare med lustgas som kommer omfattas av den föreslagna lagen om lustgas inte omfattas av de två ovannämnda föreskrifterna. Det finns därmed inga gällande regler om märkning för dessa behållare.

3.13 Ålderskrav

För att reglerna om ålderskontroll ska få avsedd effekt anser Folkhälsomyndigheten att de behöver justeras för att bli mer heltäckande. Reglerna om ålderskontroll avseende alkohol och tobak är utformade så att produkterna inte får säljas eller lämnas ut i näringsverksamhet till någon som inte fyllt 18 år och den som lämnar ut produkten ska förvissa sig om att mottagaren har uppnått 18 års ålder.

I utredningens förslag till ålderskontroll gällande lustgas har man valt en annan formulering än de som finns för alkohol och tobak. Den föreslagna bestämmelsen täcker inte in situationer där man skulle kunna hävda att man inte sålt pga. att man inte har tagit betalt för lustgasen, tex i form av gåva, lån, eller olika former av kampanjer där man får lustgas ”på köpet”. Vidare bör kontrollen vid utlämnandet gälla mottagarens ålder snarare än köparens ålder, detta eftersom köparen och den som hämtar produkten eller mottagaren inte behöver vara samma person vid distanshandel. Det bör även läggas till att det är förbjudet att som ombud eller på därmed jämförbart sätt anskaffa lustgas eller ge som gåva till den som inte har rätt att få sådan vara utlämnad till sig.

Vi föreslår att bestämmelsen istället formuleras på detta sätt:

Lustgas får inte säljas till *eller på annat sätt lämnas ut i näringsverksamhet* till den som inte fyllt 18 år.

Den som lämnar ut lustgas ska förvissa sig om att *mottagaren* har uppnått den ålder som anges i första stycket.

Lustgas ska tillhandahållas på ett sådant sätt att det går att kontrollera köparens *och mottagarens* ålder.

Det är förbjudet att som ombud eller på därmed jämförbart sätt anskaffa eller ge lustgas till den som enligt första stycket inte har rätt att få sådan vara utlämnad till sig.

Det ska finnas en skyldighet att kontrollera köparens ålder.

Folkhälsomyndigheten bedömer att bemyndigandet att föreskriva om egenkontrollprogram är tillräckligt för att myndigheten ska kunna vägleda om hur mottagarens ålder kan kontrolleras och hur verksamheten kan anpassas för att kontrollen ska kunna ske på ett fullgott sätt.

Av utredningen framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ges ett bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om hur köparens ålder ska kontrolleras. Folkhälsomyndigheten anser att ett sådant bemyndigande inte behövs. Genom att ge bemyndigande att föreskriva om hur mottagarens ålder ska kontrolleras förskjuts, enligt myndigheten, ansvaret för att säkerställa mottagarens ålder till den som får bemyndigandet. De tekniska lösningarna för att säkerställa vem som utför ett köp är många och tekniken utvecklas snabbt. Många tekniska lösningar är knutna till specifika aktörer. Det riskerar därför att bli en snedvriden konkurrens om föreskrifterna ska styra vilka tekniska lösningar som ska

godtas. Problematiken kring ålderskontrollen består inte främst av vilken teknisk lösning som används vid köpet utan att rutinen för ålderskontrollen är otydlig när det gäller kontrollen av ålder. Det finns också en synergi mellan alkohollag, lag (2009:730) om handel med vissa receptfria läkemedel, lagen om tobak och liknande produkter samt lagen (2022:1257) om tobaksfria nikotinprodukter, att ta hänsyn till. Lagarnas ålderskontroller är uppbyggda på samma sätt.

3.14 Anmälan om försäljning

Folkhälsomyndigheten anser att myndigheten bör ges bemyndigande att föreskriva om vilka uppgifter anmälan ska innehålla, i likhet med vad som gäller inom alkohol- och tobakslagstiftningen. Bestämmelsen i 5 § förslag till förordning (2026:000) om lustgas kan formuleras enligt följande.

Folkhälsomyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om utformningen av och innehållet i en anmälan enligt 8 § lag (2026:000) om lustgas.

Folkhälsomyndigheten tillstyrker förslaget om krav på egenkontrollprogram, men anser inte att detta bör skickas in till myndigheten. Det är bättre både för näringsidkaren och myndigheten att det endast finns krav på egenkontrollprogram av en viss utformning. Egenkontrollprogrammet kan sedan följas upp vid tillsyn.

Myndigheten anser att krav på att utan dröjsmål anmäla ändrade uppgifter till Folkhälsomyndigheten ska vara kvar men att det tydligare ska framgå att detta gäller anmälan om försäljning och inte egenkontrollprogram.

3.15 Tillsyn

Folkhälsomyndigheten anser att en bestämmelse bör föras in i förslaget till ny lagstiftning om lustgas som ger myndigheten rätt att be länsstyrelsen alternativt kommunerna att bistå myndigheten i sin handläggning av ärenden och vid tillsyn, likt den bestämmelse som finns i 2 § alkoholförordningen. En sådan bestämmelse skulle även behöva innehålla en möjlighet för myndigheten att be länsstyrelsen alternativt kommunerna att bistå med att genomföra kontrollköp. En bestämmelse enligt ovan ser Folkhälsomyndigheten vara en förutsättning för att myndigheten ska ha möjlighet att utföra sitt uppdrag som tillsynsansvarig myndighet av fysiska försäljningsställen.

Utredningen anger att de förväntar att den lagliga försäljning av lustgas till konsumenter som blir kvar är liten och att den största handeln troligtvis kommer ske över internet där kommunernas närhet till tillsynsobjekten inte är lika stark. Folkhälsomyndigheten anser att detta antagande är högst osäkert och det är mycket möjligt att många detaljhandlare, t.ex. livsmedelsbutiker kommer ha lustgas till försäljning. Eftersom Folkhälsomyndigheten inte har de resurser och möjligheter att utföra tillsyn av fysiska försäljningsställen i hela riket, samt av effektivitets- och miljöskäl är det viktigt att en lokal tillsynsmyndighet, som länsstyrelsen alternativt kommunen, kan bistå Folkhälsomyndigheten.

3.16 Förelägganden

Folkhälsomyndigheten tillstyrker att myndigheten ska få meddela förbud, men föreslår att förbud ska få meddelas med upp till 12 månader. En proportionalitetsbedömning kring vilken längd på förbudet som är lämplig bör kunna läggas på myndigheten att genomföra inom tillsynsverksamheten. Ett förbud får trots allt bara beslutas om vid allvarliga eller upprepade överträdelser och kan därtill ha föregåtts med en varning. Konsekvensen med ett för kort förbud är att näringsidkaren anser att det är värt att ta risken att inte följa lagen eftersom risken för upptäckt och sanktion är för låg. Det kan noteras att lagen om tobak och liknande produkter helt saknar tidsbegränsning vid förbud. I 9 kap. 19 § alkohollagen finns möjlighet till 12 månaders förbud.

3.21 Avgifter

Folkhälsomyndigheten anser att 4 § förslag till förordning (2026:000) om lustgas ska kompletteras så att det ska vara möjligt för myndigheten att efterskänka eller betala tillbaka avgiften helt eller delvis. Liknande bestämmelse finns i 15 e § förordning (2022:1263) om tobaksfria nikotinprodukter.

4 § Folkhälsomyndigheten får om det finns särskilda skäl i det enskilda fallet besluta att en avgift ska sättas ned, *efterskänkas eller betalas tillbaka helt eller delvis*.

4. Tobak

4.1.4 En rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid ska införas

Förslaget är överlag bra men myndigheten har några funderingar gällande införandet. Ett generellt medskick är att kalla nikotinsnus för nikotinsnus, ej för vitt snus, som industrin kallar det. Det står vitt snus på exempelvis sid 155.

Elever ska inte få röka, snusa eller vejpa

Produkter som till användningssättet motsvarar rökning - men som inte innehåller tobak eller nikotin - omfattas av definitionen av ”rökning” enligt 6 kap. 1 § i lag om tobak och liknande produkter. Detta innebär att det inte blir några diskussioner om produktens innehåll utan det är företeelsen ”rökning” som är förbjudet. Nuvarande lagförslag om tobaks- och nikotinfri skoltid riskerar att utmanas genom att det saknas en liknande hantering av företeelsen ”snusning” eller användandet av rökfri tobaksvara eller rökfri nikotinprodukt. Skolan kan komma att hamna i situationer där eleven hävdar att portionssnuset inte innehåller tobak eller nikotin (jfr koffeinsnus). Skolan kan inte förväntas testa produkterna för innehåll. Folkhälsomyndigheten anser att det bör införas en definition av företeelsen snusning, på samma sätt som det finns för rökning, det vill säga produkter som till användningssättet motsvarar snusning.

Hur avgränsas skoltiden?

Det är positivt att det i betänkandet finns en skrivning om att det får förutsättas att skolans personal inte använder tobaks- eller nikotinprodukter i närvaro av eleverna. För att avnormalisera användandet av snus och liknande produkter hade det varit önskvärt att personal på skolan omfattades av förslaget. Det bör därför utredas vidare om skolans personal ska omfattas av en rök-, tobaks- och nikotinfri skoltid.

4.3.5 Nikotinhalten bör bestämmas till 12 milligram per gram

Myndigheten anser att det är av stor vikt att det sker en reglering av den högsta tillåtna nikotinhalten men anser att 12 milligram per gram är en för hög nikotinhalt.

På den svenska marknaden finns idag en stor mängd produkter av tobak- och nikotinsnus med varierande nikotinhalt. Vissa av dessa produkter har en mycket hög nikotinhalt och det har i media rapporterats om barn och ungdomar som mått dåligt av dessa produkter. Det saknas i dag kunskap om nikotinets alla hälsorisker och vi behöver under tiden utgå från det vi känner till och vidta försiktighet. Särskilt behöver vi vidta fler åtgärder för att få barn och unga att inte börja använda, fastna i beroende samt sluta använda dessa produkter. Vi vet i dag att nikotin är akuttoxiskt och starkt beroendeframkallande. Nikotin kan också på kort sikt försämra blodkärlens funktioner och höja puls och blodtryck, effekter som i förlängningen kan bidra till en ökad risk för hjärt- och kärlsjukdomar. Nikotin under graviditeten kan innebära risker för kvinnan och barnet.

Bland de nikotinsnusprodukter som finns på marknaden idag finns produkter med en nikotinhalt på 4 milligram per gram som anges ha en normal nikotinstyrka. Det finns produkter med en nikotinhalt från 9,3 milligram per gram som anges vara starka. De nikotineläkemedel som finns i form av munhålepåsar har en styrka på 4 milligram nikotin per portion och 2 milligram nikotin per portion. Mot bakgrund av nikotinets påverkan på kroppen och att produkter på marknaden idag med en nikotinhalt om 9,3 milligram per gram idag anges vara starka, anser Folkhälsomyndigheten att den högsta nikotinhalten bör vara lägre än 12 milligram per gram.

5. Alkohol

5.2.1 Kopplingen mellan mat och alkoholservering

Folkhälsomyndigheten ser positivt på att utredningen föreslår att kopplingen mellan mat och alkoholservering kvarstår. Myndigheten anser att det är ett viktigt led i svensk alkoholpolitik där fokus är att begränsa skador till följd av alkoholkonsumtion bl.a. genom en begränsning av tillgången till alkohol och en minskning av skadlig alkoholkonsumtion. Det centrala är att mat serveras i tillräcklig omfattning och att en individuell prövning görs om verksamhetens

kvalitet och allmänna standard lämpar sig för serveringstillstånd. För att uppnå detta anser Folkhälsomyndigheten att det krävs att verksamheten har ett eget kök. Eftersom utredningen föreslår att dessa krav kvarstår så motsätter sig Folkhälsomyndigheten inte en justering av att kravet på matutbud justeras till att gälla ”flera olika maträtter” istället för ett ”varierat utbud av maträtter”.

Vad gäller utredningens förslag om att sänka tiden för när matutbudet får begränsas till ett fåtal enklare rätter från klockan 23.00 till klockan 22.00 så saknar myndigheten närmare utredning och analys både vad gäller problemets omfattning och vilka följder förslaget kan få. Folkhälsomyndigheten ifrågasätter inte att det för vissa serveringsställen kan upplevas som onödigt betungande att ha bemannat kök fram till klockan 23. Det framgår dock inte av utredningen hur omfattande detta problem är. Folkhälsomyndigheten hade också önskat ett mer utvecklat resonemang kring att förslaget inte bedöms ha någon påtaglig inverkan på folkhälsan, detta då förslaget t.ex. skulle kunna innebära att serveringsställen som öppnar sent för att undvika kravet på att servera lagad mat, t.ex. vissa nattklubbar, skulle kunna öppna en timme tidigare. Utan en mer fördjupad utredning och analys kan Folkhälsomyndigheten inte ta ställning till vilka konsekvenserna kommer bli för folkhälsan om förslaget genomförs.

Vidare föreslås Folkhälsomyndigheten få föreskriftsrätt angående matkravet. Myndigheten förstår behovet av tydligare vägledning på området och ett föreskriftsmandat ger oss möjlighet att ta fram bindande regler vilket vi vet efterfrågas. Behovet av praxis på området kommer dock kvarstå eftersom föreskrifterna troligtvis behöver vara mer allmänt hållna för att kunna täcka in alla olika former av matservering som kan bli aktuella utifrån lagen.

Det föreslås också att Folkhälsomyndigheten får en möjlighet att *i vissa fall* medge undantag från att leva upp till myndighetens krav. Folkhälsomyndigheten vill understryka att myndigheten inte ska göra bedömningar i enskilda fall utan att eventuella undantag i föreskrift gäller generellt för t.ex. en viss företeelse. Ordalydelsen i förslaget kan leda till en förväntan på att myndigheten ska kunna uttala sig om ett visst fall ska undantas eller ej, vilket är olyckligt. Det är viktigt att det är tydligt att det är kommunen som ska tillämpa bestämmelserna gentemot de som söker eller har serveringstillstånd. För att understryka detta föreslår vi att bemyndigandet istället formuleras så att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kraven i första och andra styckena *och om undantag från att uppfylla kraven*.

5.5. Förmedlings- och försäljningstjänster av alkoholdrycker

Folkhälsomyndigheten tillstyrker att det införs ett förbud mot att kommersiellt främja detaljhandel och införsel av alkoholdrycker men avstyrker att myndigheten ska ha tillsyn över bestämmelsen.

I kommentaren till den nya bestämmelsen anges att Folkhälsomyndigheten kommer att ha tillsyn över denna bestämmelse. Det framgår däremot inte närmare

hur utredningen tänkt sig denna tillsyn, t.ex. gentemot vilka aktörer som tillsyn blir aktuellt snarare än en polisiär brottsutredning. Det föreslås inte heller några sanktioner för de fall myndigheten skulle upptäcka att någon bryter mot förbudet eftersom förslaget avseende förelägganden i 9 kap. 21 § alkohollagen endast gäller teknisk sprit och alkoholhaltiga preparat. Om tillsyn ska göras på detta område så skulle tillsynsmandatet eventuellt passa bättre hos t.ex. Konsumentverket som har tillsyn över marknadsföringen. Folkhälsomyndigheten anser att eventuell tillsyn enligt bestämmelsen, sanktioner, och ramarna för denna samt vilken myndighet som är mest lämpad för uppdraget behöver utredas vidare och förtydligas i den fortsatta beredningen.

5.8 Kommunernas och länsstyrelsernas direktåtkomst till folkhälsomyndighetens register

Folkhälsomyndigheten tillstyrker att kommunernas och länsstyrelsernas direktåtkomst regleras men föreslår att även Polismyndigheten bör ha direktåtkomst till de delar av registret de har behov av för sin tillsyn.

Under senare tid har Folkhälsomyndigheten fått ökat antal förfrågningar om begäran av uppgifter ur registret från Polismyndigheten. Eftersom Polismyndigheten också är en tillsynsmyndighet enligt alkohollagen borde förslaget utökas till att även omfatta Polismyndigheten.

6 En effektivare tillsyn över alkohol, tobak och nikotinprodukter

6.9 Informationsutbyte

Folkhälsomyndigheten föreslår en sekretessbrytande bestämmelse som möjliggör att myndigheten kan överlämna information till Skatteverket och Tullverket t.ex. vid misstanke om överträdelser av bestämmelser i alkohollagen. I 9 kap. 8 § alkohollagen finns idag bestämmelser om underrättelseskyldigheter mellan myndigheter och möjlighet att dela uppgifter. Denna bestämmelse skulle kunna kompletteras med ett stycke som anger att Folkhälsomyndigheten ska underrätta Skatteverket och Tullverket om förhållanden som är av betydelse för deras uppdrag utifrån alkohollagen.

Viss verksamhet som bedrivs enligt alkohollagen, t.ex. tillverkning av alkoholdrycker, förutsätter tillstånd från Skatteverket antingen som upplagshavare eller som skattebefriad förbrukare. Folkhälsomyndigheten kan inom ramen för sitt tillsynsuppdrag få information som skulle kunna påverka det tillstånd som aktören fått från Skatteverket. Det är därför viktigt att myndigheten kan lämna sådan information vidare utan hinder av sekretess.

Alkohollagens definition av teknisk sprit utgår ifrån den bedömning som görs gällande varans tulltaxenummer. Inom ramen för Folkhälsomyndighetens tillsyn kan fråga t.ex. uppstå om en vara är att se som teknisk sprit eller som ett alkoholhaltigt preparat. Inom ramen för sådana överväganden skulle Folkhälsomyndigheten kunna behöva utbyta information med Tullverket om enskilda aktörer och varor. Det är därför nödvändigt med en sekretessbrytande bestämmelse även på detta område.

6.10 Finansiering av Folkhälsomyndighetens tillsyn

Folkhälsomyndigheten instämmer i utredningens förslag om att myndigheten ska få ta ut avgifter för samtliga delar av sin tillsyn men avstyrker delar av hur förslaget är utformat.

Folkhälsomyndigheten anser att utredningens förslag om en timbaserad avgift inte kommer leda till en full kostnadstäckning för den tillsyn som myndigheten bedriver enligt 3 kap. 7–11 §§ lag om tobak och liknande produkter gentemot tillverkare, importörer och distributörer av tobak. Utredningens förslag kommer innebära att fortsatta anslag kommer behövas för myndighetens tillsyn. En timbaserad avgift är dock lämplig vid tillsyn mot detaljhandlare.

Myndighetens tillsyn enligt 3 kap. 7–11 §§ lag om tobak och liknande produkter innebär mycket övervakning av databaser, register och registervård samt sker i stor utsträckning utanför regelrätta tillsynsärenden gentemot enskilda aktörer. Den kan även ske i andra former t.ex. genom samarbeten med kommunen i projekt.¹

Folkhälsomyndigheten anser att avgiften av tillsynen enligt 3 kap. 7–11 §§ lag om tobak och liknande produkter bör vara baserad på antal tobaksvaror som näringsidkaren hanterar. Det är rimligt att de näringsidkare som har större andel av marknaden och genererar mer data i spårbarhetssystemet betalar mer i avgift. I spårbarhetssystemet framgår hur många unika identitetsmärkningar som en aktör hanterar och det är därmed ett mycket enkelt sätt att administrera avgiften. Det blir även en förutsägbar och relativt låg avgift för näringsidkaren. Regleringen för avgiften kan exempelvis bli liknande den som finns i förordning (2019:224) om avgifter för unika identitetsmärkningar på tobaksförpackningar, dock bedömer myndigheten att avgiften kommer bli lägre än 0,003139 kronor per registrerad styckförpackning. Det bör även finnas en lägsta och högsta årlig avgift. Som en jämförelse finns i Norge en ”sektoravgift” för tillsyn av spårbarhet och säkerhetsmärkning och denna avgift baseras på näringsidkarens storlek genom mängden tobaksskatt som denne betalar, detta regleras i 9 kap. 36 § forskrift om registrerings- och bevillingsordning för tobaksvarer².

¹ 'Efterlevnaden av regler om spårbarhet av cigaretter', publicerad 20 maj 2024, artikelnummer 23172.

² https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2017-09-21-1446#KAPITTEL_9

De tillsynsärenden som bedrivs mot tillverkare, importörer, partihandlare och distributörer är omfattande, bedrivs oftast i mer än ett år och innebär normalt resor i hela riket. Om den timbaserade avgiften ska ha full kostnadstäckning bedömer myndigheten att det finns en påtaglig risk att avgiften blir så hög för små och medelstora företag att de inte kommer kunna bedriva sin verksamhet.

Folkhälsomyndigheten föreslår istället följande ändring i 7 kap. 1 § förordningen (2019:223) om tobak och liknande produkter.

För Folkhälsomyndighetens tillsyn enligt 7 kap. 5 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter ska en näringsidkare som deltar i handeln med tobaksvaror utan att bedriva detaljhandel betala en årlig avgift till Folkhälsomyndigheten för antalet styckförpackningar som den registrerar när de kommer i respektive lämnar dennes besittning. För varje sådan registrering tas en avgift ut om x kronor. För lägre årlig avgift än x kronor tas ingen avgift ut. Om den årliga avgiften överstiger x kronor tas ingen avgift ut för det överstigande beloppet.

För Folkhälsomyndighetens tillsyn enligt 7 kap. 5 § lagen (2018:2088) om tobak och liknande produkter ska detaljhandlare betala en avgift med x kronor per timme. Avgift ska tas ut per påbörjad halvtimme. Avgiften ska tas ut efter utförd tillsyn. Om tillsynen understiger en halvtimme ska avgift inte tas ut.

6.10.3 Tobak och liknande produkter samt tobaksfria nikotinprodukter

Folkhälsomyndigheten instämmer i utredningens förslag avseende tobaksfria nikotinprodukter att utvidga myndighetens finansiering av sin tillsyn till tillverkare, importörer och distributörer genom avgifter. Myndigheten anser att det är osäkert om utredningens förslag om en timbaserad avgift kan leda till en full kostnadstäckning för tillsynen av tillverkare, importörer och distributörer. Till skillnad mot lagen om tobak och liknande produkter har myndigheten hittills inte bedrivit mycket tillsyn enligt lagen om tobaksfria nikotinprodukter men myndigheten bedömer att det är sannolikt att tillsynsärendena enligt lagen om tobaksfria nikotinprodukter kommer vara mindre tidskrävande än lagen om tobak och liknande produkter. En timbaserad avgift är dock inte den mest lämpliga när det gäller tillsyn mot tillverkare, importörer och distributörer. Istället föreslår myndigheten att 15 c § förslag till förordning om ändring i förordningen (2022:1263) om tobaksfria nikotinprodukter ersätts av ett bemyndigande där det framgår att Folkhälsomyndigheten får meddela föreskrifter om storleken på avgiften och betalningen av de avgifter som avses i tillsyn. Myndigheten har dock inga invändningar mot att avgiften mot detaljhandlare är timbaserad.

6.10.4 Alkohol

Folkmyndigheten föreslår att 4 b § förslag till förordning om ändring i alkoholförordningen (2010:1636) ändras enligt följande:

Folkhälsomyndigheten får meddela föreskrifter om storleken på *och betalningen av* de avgifter som avses i 9 kap. 1 a § alkohollagen.

Det gör det möjligt för myndigheten att föreskriva om betalningssätt osv eftersom detta inte är reglerat i alkohollagen eller alkoholförordningen.

Folkhälsomyndigheten föreslår även att det till alkoholförordningen läggs till en bestämmelse att om det finns särskilda skäl, får Folkhälsomyndigheten i det enskilda fallet besluta att avgiften ska sättas ned eller efterskänkas, eller betala tillbaka hela eller en del av avgiften. Liknande bestämmelse finns i förordning om tobak och liknande produkter samt förordning om tobaksfria nikotinprodukter.

9. Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

När det gäller anmälan om försäljning av lustgas (3.14 i utredningen) anser Folkhälsomyndigheten att det behövs övergångsbestämmelser för verksamheter. Förslaget i utredningen innebär att lagen träder i kraft den 1 januari 2026 och det är även då det först finns en skyldighet för verksamheter att anmäla sin försäljning. För verksamheter innebär det att de behöver göra sin anmälan till Folkhälsomyndigheten den 1 januari 2026. Folkhälsomyndigheten föreslår därför att övergångsbestämmelser införs så att verksamheter har tre månader på sig att anmäla försäljning, enligt nedan.

En näringsidkare får bedriva detaljhandel med lustgas utan att först ha gjort en anmälan om försäljningen till Folkhälsomyndigheten till senast den 31 mars 2026.

Beslut i detta ärende har fattats av tillförordnad generaldirektör Olivia Wigzell. I den slutliga handläggningen har avdelningschefen Josefín P Jonsson, chefsjuristen Bitte Bråstad och enhetschefen Åsa Thornqvist deltagit. Utredaren Janini Edvinsson har varit föredragande.

Enligt Folkhälsomyndighetens beslut

Janini Edvinsson